

Окрема думка судді Конституційного Суду України як засіб уникнення політичної відповідальності

Dissenting opinion of a judge of the Constitutional Court of Ukraine as a means of avoiding political responsibility

Валерій Колюх

Ключові слова:

Конституційний Суд України, окрема думка судді, рішення та висновок Конституційного Суду України, правові позиції.

Key words:

Constitutional Court of Ukraine, separate judicial opinion, decisions and conclusions of the Constitutional Court of Ukraine, legal opinions.

Постановка проблеми. Судді Конституційного Суду України під час здійснення своїх повноважень є незалежними й підкоряються лише Конституції України та керуються законами України (ст. 27 Конституції України). Внутрішній бік суддівської незалежності включає незалежну внутрішню позицію, одним із виявів якої є право на окрему думку щодо ухваленого судового рішення. Не викликає заперечень той факт, що необхідність окремої думки судді Конституційного Суду України зумовлена тим, що вона є засобом реалізації його вільного волевиявлення та рівноправ'я, впливає на наукову і професійну правосвідомість, а також розвиток правової культури. Вона є тим маркером, який визначає подальшу науково-практичну дискусію, формує дискурс суспільно-політичного діалогу з важливих конституційних питань, що відбувається на різних рівнях і між різними групами: суддями Конституційного Суду України та суддями загальної юрисдикції, законодавцями, урядовими юристами й усією небайдужою громадськістю¹. Водночас далеко не кожна окрема думка має доктринальний характер і перспективу позитивного впливу на практику правотворення й правозастосування, не кожна зумовлена усталеними науковими переконаннями, а тому заслуговує на різну оцінку, що залежить від багатьох чинників, починаючи від якості змісту самої думки та закінчуючи особою її автора².

Стан дослідження проблеми. У вітчизняній юридичній літературі проблема окремої думки судді Конституційного Суду України рідко була об'єктом самостійних досліджень. Відсутність безпосереднього її впливу на суспільне й державне життя України швидше за все і стала однією з основних причин недостатньо належної уваги до цього інституту з боку представників вітчизняного наукового середовища³. Разом із тим певні аспекти окремої думки судді Конституційного Суду України розглядалися у працях О.М. Верещагіна, А.Л. Кононова, О.К. Намясенка, Д.Д. Лилак, С.В. Різника, І.Д. Сліденка, Т.М. Слїнька, Є.В. Ткаченка, Т.О. Цимбалістого, Г.О. Христової, І.М. Шевчука та ін. У свою чергу, дискусійними залишаються питання: є окрема думка судді Конституційного Суду України його особистою позицією чи певним індикатором для суспільства; чи підриває вона легітимність рішення; чи можна її трактувати як засіб уникнення політичної відповідальності; який вплив вона має на формування практики конституційного процесу в майбутньому.

З урахуванням зазначених напрацювань **мета статті** – проаналізувати правову природу окремої думки судді Конституційного Суду України як засобу уникнення політичної відповідальності.

¹ Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 23 червня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=277138>.

² Різник С.В. Значення інституту окремої думки судді Конституційного Суду України для утвердження справедливого конституційного правосуддя / С.В. Різник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – № 3. – С. 64.

³ Шевчук І.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / І.М. Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Випуск 23. – Частина I. – Том 1. – С. 160.

Виклад основного матеріалу. Право судді Конституційного Суду України на окрему думку регламентується в Законі України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 № 422/96-ВР (ст. 64)⁴ і Регламенті Конституційного Суду України від 5 березня 1997 р. (§56)⁵, у яких указується, що суддя, який підписав рішення, висновок Конституційного Суду України, має право, незалежно від того, голосував він «за» чи «проти» прийняття рішення або надання висновку, викласти в письмовій формі свою окрему думку у справі, яка додається до рішення чи висновку Конституційного Суду України в семиденний строк від дня голосування. Право судді на окрему думку зазначено в міжнародному праві, зокрема в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. вказано, що рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані. Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку (ст. 45)⁶. У статті 95 регламенту Міжнародного Суду ООН зазначено, що кожен із суддів може, якщо побажає, додати до рішення виклад своєї окремої думки як у разі незгоди, так і в разі згоди з думкою більшості⁷.

Останнім часом практично кожне рішення чи висновок Конституційного Суду України не приймаються без окремих думок, що є, на думку С.В. Різник, яскравим сигналом гостроти нагальних проблем не лише конституційного правосуддя, а й труднощів усього процесу національного державотворення⁸. У юридичній літературі поширеною є позиція, що окрема думка судді є процесуально-правовою формою викладу незгоди одного із суддів із рішенням суду загалом або викладенням обставин, що доповнюють мотивовану частину рішення (висновку), та спрямована на заперечення, уточнення або обґрунтування висновків і рішень суду⁹. Така позиція повністю відповідає реаліям практики діяльності Конституційного Суду України. Зокрема, можливі випадки, коли в окремій думці суддя загалом не підтримує рішення Суду (окрема думка судді Конституційного Суду України С.В. Саса від 22 березня 2016 р. № nda1d710-16¹⁰), або заперечує окремі положення (окрема думка судді Конституційного Суду України О. Литвинова від 27 січня 2016 р. № nb01d710-16¹¹), чи їх уточнює (окрема думка судді Конституційного Суду України В.М. Кампа від 2 квітня 2008 р. № na05d710-08¹²). Однак незгода одного чи деяких суддів не завжди повинна асоціюватися з тим, що більшістю прийнято рішення безпідставно.

О.К. Намясенко звертає увагу на те, що практика діяльності Конституційного Суду України свідчить, що підставами незгоди з його рішеннями є такі: непідвідомчість справи; звернення до суду з політичних, а не з юридичних питань, політичний характер рішення Конституційного Суду України; здійснення Конституційним Судом України позитивної нормотворчості; надання додаткових аргументів до висновків суду;

⁴ Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовтня 1996 № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80/page2>.

⁵ Регламент Конституційного Суду України від 05 березня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v001z710-97/page2>.

⁶ Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

⁷ Регламент Міжнародного Суду ООН (1978 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_h85/page1.

⁸ Різник С.В. Значення інституту окремої думки судді Конституційного Суду України для утвердження справедливого конституційного правосуддя / С.В. Різник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – № 3. – С. 61.

⁹ Великий енциклопедичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – С. 557; Лилак Д.Д. Інститут окремої думки в конституційному судочинстві (порівняльний аналіз) / Д.Д. Лилак // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4–5. – С. 134; Сліденко І.Д. Тлумачення Конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду / І.Д. Сліденко – Одеса : Фенікс, 2003. – С. 169; Шевчук І.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / І.М. Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Випуск 23. – Частина I. – Том 1. – С. 161.

¹⁰ Окрема думка судді Конституційного Суду України Саса С.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України від 22 березня 2016 р. № nda1d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/nda1d710-16>.

¹¹ Окрема думка судді Конституційного Суду України О. Литвинова стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27.01.2016 № nb01d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/nb01d710-16>.

¹² Окрема думка судді Конституційного Суду України Кампа В.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 122 Конституції України, частини третьої статті 2 Закону України «Про прокуратуру» від 2 квітня 2008 р. № na05d710-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/na05d710-08>.

недотримання повноти й усебічності розгляду справи; застосування судом лише граматичного чи системного способу тлумачення; суперечливість мотивувальної та резолютивної частин рішення¹³.

У науковій літературі не існує єдності позицій щодо доцільності існування окремої думки судді Конституційного Суду України. Із цього приводу є дві позиції. Так, представники першої вважають, що чим більше окремих думок суддів, які принципово не збігаються з рішенням Суду, тим більш спірним є таке рішення й тим меншою буде в майбутньому його регулювальна сила. Водночас незгода одного із суддів чи кількох суддів із рішенням Конституційного Суду України підриває його авторитет і є правовим сигналом спірності самого рішення. Гласність окремої думки створює небезпеку використання розбіжностей правових позицій суддів у політичних цілях і проникнення в цей інститут політичного популізму¹⁴. Натомість представники другої позиції переконані, що обґрунтована окрема думка судді Конституційного Суду України виконує важливу функцію виправлення помилок, допущених у рішенні, спонукає до законодавчого втручання в питання та може слугувати моделлю для виправлення як суддівських, так і законодавчих помилок у майбутньому. Окрім того, окрема думка судді Конституційного Суду України має доктринальне значення, є засобом реалізації принципів незалежності суддів, їх вільного волевиявлення та рівноправ'я, свідченням демократизму конституційної юстиції України, сприяє зростанню рівня його професіоналізму та відповідальності¹⁵.

Кожна позиція за своєю сутністю є справедливою, оскільки, з одного боку, окрема думка судді є формою опротестування (повністю або частково), уточнення, доповнення чи обґрунтування ним рішення, що, безумовно, є виявом незалежності й відповідальності судді за стан конституційних справ у державі. Окрім того, вона може впливати на формування практики конституційного процесу в майбутньому. Водночас, з іншого боку, якщо більшість суддів висловлюють окремі думки з формою опротестування щодо одного того самого рішення, за яке вони проголосували, то це підриває авторитет Конституційного Суду України з приводу обґрунтованості та вмотивованості його рішень, руйнує образ одностайності і слугує загрозою втрати його репутації як незалежного органу. Невипадково в доповіді від 2010 р. щодо ситуації в Україні міжнародна неурядова організація «Фрідом Гауз» (Freedom House) відмітила, що судова влада в Україні страждає від низького рівня довіри, корупції, неефективних процедур судової оцінки й через брак професіоналізму¹⁶.

Разом із тим, зважаючи на всі «за» і «проти», існування інституту окремої думки цілком відповідає європейській практиці, є необхідним з огляду на те, що іноді окрема думка «має на меті привернути негайну увагу суспільства та таким чином спонукати правові зміни»¹⁷. Також не виключено, що окрема думка судді Конституційного Суду України може послугувати основою для нових його рішень. Цьому прикладом є окрема думка судді П.М. Ткачука від 25 вересня 2008 р. № nb16d710-08¹⁸ на рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин 6, 7, 9 статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій

¹³ Намясенко О.К. Характеристика поняття окремої думки судді Конституційного Суду України / О.К. Намясенко // Держава і право : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 37. – С. 183.

¹⁴ Сліденко І.Д. Тлумачення Конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду / І.Д. Сліденко. – Одеса : Фенікс, 2003. – С. 170; Гаджиев Г. Публикация особого мнения судьи, или История нормы, которая является камертоном судебной реформы в России / Г. Гаджиев // Конституционные права и свободы человека и гражданина как высшая ценность демократического, правового государства : сб. науч.-практ. ст. – Тирасполь, 2005. – С. 33; Басангов Д.А. Юридическая природа особого мнения судьи Конституционного Суда Российской Федерации / Д.А. Басангов // Журнал российского права. – 2006. – № 2. – С. 25.

¹⁵ Різник С.В. Значення інституту окремої думки судді Конституційного Суду України для утвердження справедливого конституційного правосуддя / С.В. Різник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – № 3. – С. 60; Христова Г.О. Юридична природа актів Конституційного Суду України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Г.О. Христова ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – С. 99; Намясенко О. К. Характеристика поняття окремої думки судді Конституційного Суду України / О. К. Намясенко // Держава і право: юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 37. – С. 182; Слінько Т.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / Т.М. Слінько, Є.В. Ткаченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 11. – С. 58. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmj_u_2011_11_11.

¹⁶ Sushko O. Nations in Transit 2010: Ukraine, Freedom House / by O. Sushko and O. Prystayko [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.freedomhouse.eu/images/Reports/NIT-2010-Ukraine-final.pdf>. – Title from the screen.

¹⁷ Ginsburg R.B. The Role of Dissenting Opinions / R.B. Ginsburg // Minnesota Law Review. – 2010. – Vol. 95. – No. 1. – P. 6.

¹⁸ Окрема думка судді Конституційного Суду України Ткачука П.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 25 вересня 2008 р. № nb16d710-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/nb16d710-08>.

у Верховній Раді України) від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008¹⁹. Ця думка фактично послугувала основою для рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини 6 статті 83 Конституції України, частини 4 статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6 квітня 2010 р. № 11-рп/2010²⁰. Водночас таке рішення Суду створило підставу для викривленого трактування норми про порядок і спосіб формування парламентської більшості та знівелювало принцип парламентаризму.

У деяких випадках окрема думка дає можливість суддям Конституційного Суду України «реабілітуватись» в очах громадян і суспільства загалом за не надто виважене чи обґрунтоване рішення, яке неможливо оскаржити чи скасувати. Так, Конституційний Суд України у Висновках у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності Законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 р. № 1-в/2016 і від 30 січня 2016 р. № 2-в/2016 визнав таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) (далі – Законопроект)²¹. Однак десять із тринадцяти суддів, які розглядали викладені у висновку питання, висловили окремі думки щодо відповідності розглянутого Законопроекту положенням Конституції України. У своїх запереченнях судді посилалися на те, що «Конституційний Суд України вийшов за межі своїх повноважень, даючи висновок щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України...»²²; «формально дав оцінку Законопроекту в редакції від 25 листопада 2015 року, належним чином не обґрунтував указаний висновок, не взяв до уваги, що частина положень цього Законопроекту суперечить вимогам статті 157 Основного Закону України, оскільки передбачає обмеження прав і свобод людини і громадянина, не зробив застережень стосовно тих положень вказаного Законопроекту, практична реалізація яких через наявну недосконалість, юридичну контроверсійність та невизначеність може призвести до негативних наслідків»²³.

Разом із тим видається, що сама кількість окремих думок не має вагомого значення, натомість головним є зміст викладеного суддею. Аналіз окремих думок суддів Конституційного Суду України дав підстави стверджувати, що відповідні заперечення є ґрунтовними, послідовними й вказують не лише на спірність прийнятого рішення, а і на його суперечність положенням Конституції України (ст. 57). А.Л. Кононов зауважує, що висловлювати і відстоювати свою думку емоційно та психологічно складно, оскільки важко пересилити сумніви й уникнути впливу авторитетів, залишаючись у меншості серед своїх колег-суддів, кожен із яких є фахівцем найвищої кваліфікації²⁴. Якщо суддя погоджується з висновком більшості, перед ним може постати необхідність, якщо не професійний обов'язок, висловити окрему думку. Це відбувається за умов, якщо суддя переконаний, що правові позиції в судовому рішенні ґрунтуються на неправильних чи помилкових конституційно-правових підставах; формулювання, використані в судовому рішенні, є нечіткими,

¹⁹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/v016p710-08>.

²⁰ Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6 квітня 2010 р. № 11-рп/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-10>.

²¹ Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності Законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 р. № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/>; Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 року № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/>.

²² Окрема думка судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 р. № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>.

²³ Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М.І. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 р. № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=301426>.

²⁴ Кононов А.Л. Право на особое мнение / А.Л. Кононов // Закон. – 2006. – № 11. – С. 45.

що може призвести до правової невизначеності або декількох однаково правомірних тлумачень; судові рішення в силу процесуальних обмежень торкається певних юридичних питань, які мають значення для подальшого розвитку конституційного права, однак не розкриває їх²⁵.

Із вищенаведеного випливає, що суддя, який не погоджується з рішенням чи висновком Конституційного Суду України, може проголосувати за його схвалення тільки тому, що більшість схиляється до такої позиції. Отже, незрозуміло, як саме був схвалений Законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України, якщо більшість суддів нібито не погоджувалась із його положеннями й так гостро його розкритикувала. Відповідь на це питання було дане В.І. Шишкінім, який вважає, що «якщо щодо законопроекту про внесення змін у судді в окремій думці висловлюються застереження щодо відповідності статтям 157 та 158 Конституції України, то в принципі такий суддя не мав би підтримувати позитивний висновок КСУ»²⁶.

І.Д. Сліденко зауважує, що Конституційний Суд України є не зовсім судом, а політико-правовим органом, від рішень якого залежить життя суспільства. Тому в ідеалі на його рішення не має бути окремих думок. Якщо вони доповнюють, роз'яснюють рішення Конституційного Суду України, то мають право на життя, а якщо в них висловлена протилежна до цього рішення позиція, то вони підривають легітимність самого рішення²⁷. Окрім того, суддя Конституційного Суду України зауважив, що в суддівській діяльності стикається з тотальною політизацією й тиском на Конституційний Суд²⁸ при тому, що незалежність Конституційного Суду України від сфери політики є однією з ключових передумов забезпечення верховенства Конституції України та законів України. Тому, як слушно зауважує М.В. Тесленко, рішення судового органу конституційного контролю, які повинні враховувати політичні аспекти, насамперед мають бути обґрунтованими з правових позицій, забезпечуючи верховенство права, а не політичну доцільність²⁹.

Виходячи з вищенаведеного, варто поставити питання: «Для чого судді Конституційного Суду України, наперед знаючи про хибний крок схвалення того чи іншого законопроекту, який суперечить Основному Закону України, голосують за нього, а надалі висловлюють окрему думку, яка в категоричній формі відрізняється від змісту викладеного у висновку чи ухвалі?». У такому випадку очевидним є те, що окрема думка судді Конституційного Суду України може виступати засобом для уникнення політичної відповідальності перед народом за неналежну реалізацію тих владних повноважень, які народ як єдине джерело влади їм передав.

Висновки. Отже, існування окремої думки судді Конституційного Суду України є важливим елементом української конституційної юстиції, що є виявом незалежності судді, слугує свідченням демократизму конституційної юстиції України та є виправданим у разі, якщо окрема думка є способом уточнення або обґрунтування висновків і рішень суду, висвітлення доктринальних моментів, які не піддають сумніву легітимність прийнятого рішення чи висновку. Натомість якщо окрема думка більшості суддів є формою опротестування рішення чи висновку Конституційного Суду загалом, за яке вони проголосували, то за таких умов можна констатувати про створення ілюзії легітимності й законності прийнятого рішення чи висновку.

²⁵ Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27 січня 2016 р. № nf01d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/nf01d710-16>.

²⁶ Окрема думка судді – що за процесуальний феномен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radako.com.ua/news/okrema-dumka-suddi-shcho-za-procesualniy-fenomen>.

²⁷ Окрема думка судді – процесуальний феномен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kaas.gov.ua/gelios/products/1462-arkadia.html>.

²⁸ Окрема думка судді – чи є це процесуальним феноменом? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravochin.com.ua/news.php?new=723&lang=3>.

²⁹ Тесленко М. Взаємозв'язок права і політики в діяльності Конституційного Суду України / М. Тесленко // Право України. – 1999. – № 10. – С. 12–13.

Анотація

У статті визначено поняття й особливості окремої думки судді Конституційного Суду України. Обґрунтовано необхідність окремої думки судді в конституційному судочинстві. Проаналізовано юридичну силу, причини і практику винесення окремих думок суддями Конституційного Суду України.

Summary

The results of scientific the concept and features of the dissenting judicial opinion are defined. The necessity of the dissenting opinion of a judge in the constitutional proceedings is proved. Analyzed the validity, reason and practice making separate opinions by judges of the Constitutional Court of Ukraine.

Використана література:

1. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 23 червня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=277138>.
2. Різник С.В. Значення інституту окремої думки судді Конституційного Суду України для утвердження справедливого конституційного правосуддя / С.В. Різник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – №3. – С. 59–67.
3. Шевчук І.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / І.М. Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Випуск 23. – Частина І. – Том 1. – С. 160–163.
4. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
5. Регламент Конституційного Суду України від 05 березня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v001z710-97/page2>.
6. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Регламент Міжнародного Суду ООН (1978 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_h85/page1.
8. Великий енциклопедичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 1230 с.
9. Лилак Д.Д. Інститут окремої думки в конституційному судочинстві (порівняльний аналіз) / Д.Д. Лилак // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4–5. – С. 131–139.
10. Сліденко І.Д. Тлумачення Конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду / І.Д. Сліденко – Одеса : Фенікс, 2003. – 234 с.
11. Окрема думка судді Конституційного Суду України Саса С.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України від 22 березня 2016 р. № nda1d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/nda1d710-16>.
12. Окрема думка судді Конституційного Суду України О. Литвинова стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27.01.2016 № nb01d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/nb01d710-16>.
13. Окрема думка судді Конституційного Суду України Кампа В.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 122 Конституції України, частини третьої статті 2 Закону України «Про прокуратуру» від 2 квітня 2008 р. № na05d710-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/na05d710-08>.
14. Намясенко О.К. Характеристика поняття окремої думки судді Конституційного Суду України / О.К. Намясенко // Держава і право : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 37. – С. 182–187.
15. Гаджиев Г. Публикация особого мнения судьи, или История нормы, которая является камертоном судебной реформы в России / Г. Гаджиев // Конституционные права и свободы человека и гражданина как высшая ценность демократического, правового государства : сб. науч.-практ. ст. – Тирасполь, 2005. – С. 33–39.

16. Басангов Д.А. Юридическая природа особого мнения судьи Конституционного Суда Российской Федерации / Д.А. Басангов // Журнал российского права. – 2006. – № 2. – С. 25–34.
17. Христова Г.О. Юридична природа актів Конституційного Суду України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Г.О. Христова ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 226 с.
18. Слінько Т.М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / Т.М. Слінько, Є.В. Ткаченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 11. – С. 53–59. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_11_11.
19. Sushko O. Nations in Transit 2010: Ukraine, Freedom House / by O. Sushko and O. Prystayko [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.freedomhouse.eu/images/Reports/NIT-2010-Ukraine-final.pdf>. – Title from the screen.
20. Ginsburg R.B. The Role of Dissenting Opinions / R.B. Ginsburg // Minnesota Law Review. – 2010. – Vol. 95. – No. 1. – P. 1–8.
21. Окрема думка судді Конституційного Суду України Ткачука П.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 25 вересня 2008 р. № nb16d710-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/nb16d710-08>.
22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/v016p710-08>.
23. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6 квітня 2010 р. № 11-рп/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-10>.
24. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 р. № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/>.
25. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 року № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/>.
26. Окрема думка судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 року № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua>.
27. Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М.І. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 січня 2016 року № 1-22/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=301426>.
28. Кононов А.Л. Право на особое мнение / А.Л. Кононов // Закон. – 2006. – № 11. – С. 43–46.
29. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27 січня 2016 р. № nf01d710-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/nf01d710-16>.
30. Окрема думка судді – що за процесуальний феномен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radako.com.ua/news/okrema-dumka-suddi-shcho-za-procesualniy-fenomen>.
31. Окрема думка судді – процесуальний феномен? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kaas.gov.ua/gelios/products/1462-arkadia.html>.
32. Окрема думка судді – чи є це процесуальним феноменом? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravochin.com.ua/news.php?new=723&lang=3>.
33. Тесленко М. Взаємозв'язок права і політики в діяльності Конституційного Суду України / М.Тесленко // Право України. – 1999. – № 10. – С. 12–18.

Валерій Колюх,
доктор політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка